Р. В. Процишин,
асистент кафедри цивільного та трудового права,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ КІОТСЬКОГО ПРОТОКОЛУ У ФОРМУВАННІ НОВОГО ВИДУ ГОСПОДАРСЬКО-ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН

У праці аналізується роль Кіотського протоколу у сфері регулювання міжнародних екологічних відносин. Цей документ, серед іншого, зумовив появу нової системи торгівлі — системи торгівлі викидами. Відносини, які склалися у цій системі, за допомогою механізмів, які передбачені вищезгаданим міжнародним документом, підпадають під механізм ринкового регулювання, а отже, в таких відносинах беруть участь суб'єкти господарювання. Через це є необхідність дослідити роль і значення договірних відносин у системі торгівлі викидами.

Ключові слова: Кіотський протокол, договір купівлі-продажу одиниць скорочення викидів, господарсько-договірні відносини, торгівля викидами.

Актуальність теми зумовлена тим, що проблема зміни клімату вже давно почала непокоїти світову спільноту. Інтенсивна економічна діяльність людини та надмірне споживання природних ресурсів негативно впливають на стан кліматичної системи планети Земля. Причиною цього є істотне зростання концентрації в атмосфері парникових газів, які затримують інфрачервоне випромінювання Землі, що, в результаті, посилює природний парниковий ефект, і це призводить до додаткового потепління поверхні та атмосфери планети й може несприятливо вплинути на природні екосистеми та людство. Групу парникових газів антропогенного походження, викиди в атмосферу яких потрібно контролювати, складають шість газів, визначених у Додатку А Кіотського протоколу [1], основним серед них є вуглекислий газ — CO_2. В Україні це питання майже не досліджено, оскільки серед науковців цим питанням приділяв увагу лише Г. Г. Гелетуха [2]. Проте він досліджував дану проблему лише в аспекті інвестиційної діяльності.

Саме посилення парникового ефекту призводить до розбалансування усталеної кліматичної системи. Серед найбільш очевидних і відчутних наслідків зміни клімату, які частково даються взнаки вже тепер, можна виокремити такі: підвищення середньорічної температури нижніх шарів атмосфери на планеті, танення льодовиків, підвищення рівня світового океану й затоплення при-

© Р. В. Процишин, 2008

бережних територій, збільшення частоти і сили екстремальних природних явищ (землетруси, урагани, цунамі тощо).

У наш час екологія ставить перед людством непросте завдання: стабілізувати клімат чи хоча б пом'якшити невідворотні наслідки його зміни. Для цього насамперед, слід змінити культуру споживання природних ресурсів, особливо первинних енергоносіїв. Наприклад, отримання електроенергії з поновлюваних джерел енергії. Необхідно також переглянути спосіб економічного розвитку, вийти на принципово новий рівень екологічної свідомості та поведінки. На жаль, на сьогоднішній день не всі готові визнати проблему зміни клімату. Головне питання в тому, що ніхто не знає, наскільки швидко може погіршитися ситуація. Як не дивно, проблема зміни клімату є, радше, етичною проблемою, оскільки, маючи справу з екологічною загрозою, не всі земляни готові змінити свою поведінку для запобігання катаклізмам.

Світова спільнота, занепокоєна проблемою зміни клімату, побачила компромісне для економіки та екології рішення проблеми — правовим інструментом зобов'язати розвинуті країни зменшити обсяг викидів парникових газів. Першим кроком стало підписання 1992 року *Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату* [3] (далі — РКЗК ООН), метою якої є стабілізація концентрації парникових газів в атмосфері на такому рівні, який не допускав би небезпечного антропогенного впливу на кліматичну систему (ст. 2 РКЗК ООН). Україна підписала цю конвенцію і ратифікувала [4] її 1996 року. Але РКЗК ООН визначила лише принципи та стратегічні завдання з розв'язання проблеми, не окресливши конкретних зобов'язань країн-учасниць зі зменшення викидів парникових газів і механізмів їх виконання та контролю. Тому наступним кроком стало підписання у 1997 році *Кіотського протоколу* (який набув чинності 16 лютого 2005 року) до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату [1] (далі — Кіотський протокол), *що встановив кількісні обмеження викидів парникових газів для країн-учасниць*. Україна підписала Кіотський протокол 1999 року і ратифікувала [5] 2004-го.

Кіотський протокол має на меті скоротити протягом п'ятирічного періоду зобов'язань країн-учасниць з 2008 по 2012 роки *загальносвітові викиди парникових газів щонайменше на 5 %* [6] порівняно з базовим 1990 роком. Кіотський протокол зобов'язує зменшити викиди парникових газів в основному розвинуті країни порівняно з країнами, в яких відбувається процес переходу до ринкової економіки (до яких належить й Україна згідно з Додат-

ком В до Кіотського протоколу). І це логічно, оскільки такі країни в останні десятиліття досягли більшого індустріального розвитку, що в результаті призвело до перевищення встановлених для них норм викидів парникових газів. Тож виникла різниця у кількісних зобов'язаннях між розвинутими країнами і країнами, які розвиваються, що стало передумовою ринкового підходу до виконання своїх зобов'язань зі скорочення викидів парникових газів.

Різницю між рівнем викидів і зобов'язаннями для країн було вирішено перевести у площину ринкових відносин. Завдяки такому м'якому підходу *промислово розвинуті держави* самостійно вибирають спосіб реалізації своїх зобов'язань. Вони *можуть виконати кількісні зобов'язання зі скорочення викидів* за допомогою внутрішніх заходів або *з використанням трьох ринкових механізмів*, передбачених Кіотським протоколом.

Міжнародна торгівля викидами дозволяє країнам, зазначеним у Додатку І до РКЗК ООН, успішні дії яких привели до зменшення викидів, передавати різницю між встановленим у Кіотському протоколі базовим рівнем та фактичними викидами іншій стороні протоколу в обмін на певне фінансування чи інші економічні вигоди. Про можливість такої торгівлі згадується у ст. 17 Кіотського протоколу. Торгівля викидами на рівні підприємств можлива в разі розподілу квот на викиди парникових газів усередині країни.

Механізм чистого розвитку передбачено ст. 12 Кіотського протоколу. Він полягає в тому, що промислово розвинені країни для виконання своїх кількісних зобов'язань щодо скорочення викидів купують сертифіковані третьою стороною одиниці скорочення викидів, які отримано в результаті інвестування в проекти скорочення викидів, які здійснюються в країнах, що розвиваються (тобто в тих країнах, які не мають кількісних зобов'язань щодо скорочень викидів).

Механізм спільного впровадження, передбачений ст. 6 Кіотського протоколу, є «ліберальним» проектно-орієнтованим механізмом передачі утворених одиниць скорочення викидів іноземному інвестору. Участь у ньому можуть брати країни зі списку Додатка 1 до РКЗК ООН (до нього входить і Україна). *Суть механізму* зводиться до того, що держава уповноважує підприємство, на якому реалізується проект спільного впровадження, передати одиниці скорочення викидів іноземному інвестору, який бере участь у фінансуванні цього проекту.

Україна не перевищує свою національну квоту з викидів парникових газів, отже, може брати участь у встановлених Кіотсь-

ким протоколом ринкових механізмах передачі квот (ст. 6 та 17 Кіотського протоколу) як продавець, у механізмах спільного впровадження та торгівлі викидами. Внутрішньої системи розподілу квот в Україні немає, тому міжнародна торгівля викидами може здійснюватися виключно державою. При цьому кошти від торгівлі надходитимуть безпосередньо до державного бюджету або до спеціального фонду. *Брати участь у механізмі спільного впровадження мають право окремі підприємства різної форми власності* за умови незалежної міжнародної експертизи проекту й отримання схвалення від держави. *Кошти від продажу одиниць скорочення викидів парникових газів* у цьому разі *надходитимуть безпосередньо на рахунок підприємства*, що реалізує проект спільного впровадження.

Можна підсумувати, що *в рамках* реалізації *механізму спільного впровадження* з торгівлі одиницями скорочення викидів парникових газів, які обчислюються в еквіваленті основного парникового газу — CO_2 — *ми спостерігаємо появу нового виду господарсько-договірних відносин.* Адже у визначеній Додатком А Кіотського протоколу галузі виробництва по механізму спільного впровадження в кінцевому результаті проект оформляється **договором купівлі-продажу одиниць скорочення викидів** (в англ. варіанті *Emission Reduction Purchase Agreement* — **ERPA**). Але до його підписання потрібно пройти цілу низку підготовчих етапів — розробку ідеї та концепції проекту, розробку проектно-технічної документації, зокрема розрахунок одиниць скорочення викидів, отримання листа-схвалення від центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища, яким в Україні є.

Власне *договір має ряд* властивих лише йому *ознак*. По-перше, це *суб'єктний склад*. Продавцем одиниць скорочення викидів за угодою є власник проекту, підприємство будь-якої форми власності, згідно із законодавством України. Тобто це суб'єкт господарювання, основною метою якого є отримання прибутку. А покупцем є іноземний інвестор. Це може бути банк, вуглецевий фонд (фонд, основною метою якого є придбання від імені учасників фонду квот на викиди, утворені від реалізації проектів спільного впровадження та механізму чистого розвитку), підприємство, яке працює у тій сфері виробництва, в якій буде впроваджено проект.

Наступною ознакою договору є відповідність *принципу додатковості*. Цей принцип є ключовим, оскільки проект спільного впровадження має базуватися на ньому. Принцип додатковості

означає, що без участі у проекті спільного впровадження він би не реалізувався. Іншими словами, не кожен проект, що приводить до скорочення викидів, може бути оформлений як проект спільного впровадження, а отже, не можуть виникнути договірні відносини з торгівлі викидами, оскільки не буде угод купівлі-продажу одиниць скорочення викидів. Щоб відповідати принципу додатковості проект, на нашу думку, повинен підпадати хоча б під один з критеріїв цього принципу:

1) проект є нерентабельним без доходу від продажу одиниць скорочення викидів; або внутрішня ставка рентабельності проекту є низька без продажу одиниць скорочення викидів, а з продажем — прийнятна для інвестора проекту, тобто проект є нецікавим з погляду інвестування;

2) існує альтернатива проекту, яка потребує менших вкладень, але значно менше одиниць скорочення викидів;

3) проект долає серйозні бар'єри — такі, як технологічні, соціальні тощо.

Щодо істотних умов угоди, то ними є предмет, ціна та строк.

Предметом даного договору є поставка одиниць скорочення викидів, яка здійснюється за допомогою передачі сертифікованих одиниць скорочення викидів із реєстру встановлених одиниць України до реєстру країни покупця.

Термін даного виду договорів є строком першого періоду зобов'язань країн-учасниць, згідно з Кіотським протоколом — це 2008—2012 роки.

Якщо ціна не буде вказана в угоді, то угода вважатиметься не чинною, оскільки проект спільного впровадження повинен відповідати принципу додатковості, а отже, бути оплатним. Ціна договору формується на ринкових умовах. Як свідчить практика, середня ціна у 2007 році становила 8 євро за 1 тонну CO_2. Тобто ціна у кожному конкретному випадку є предметом переговорів. На неї лише впливає ризиковість проекту, стан його впровадження, ступінь реалізації. Отже, можна твердити, що дана угода належить до господарських договорів, оскільки є основні ознаки господарського договору (ст. 180 Господарського Кодексу України [7]).

Якщо така угода є господарською, то є господарські зобов'язання. Тобто такі господарсько-договірні відносини є предметом правового регулювання господарського права. Але правове регулювання не обмежується лише господарським правом, оскільки у відносинах завжди є іноземний елемент, отже, договірні відносини у сфері торгівлі викидами є також предметом правового регу-

лювання міжнародного приватного права, оскільки сторони договору купівлі-продажу одиниць скорочення викидів повинні визначити закон, якому будуть підпорядковуватись сторони в разі виникнення спору.

Кіотський протокол як правовий інструмент реалізації завдань РКЗК ООН *дозволив учасникам господарських відносин*, суб'єктам господарювання, *вступати у новий вид господарсько-договірних відносин*, які характеризуються специфічним предметом, спеціальними принципами, особливим механізмом. Предметом цих договірних відносин є торгівля одиницями зменшення викидів парникових газів. Правове регулювання даних договірних відносин можна віднести до сфери господарського та інших галузей права. Якщо договірні відносини є змістом торгівлі викидами, то формою є договір купівлі-продажу одиниць скорочення викидів. Оскільки Кіотський протокол передбачає кілька механізмів торгівлі викидами, то договірні відносини суб'єктів господарювання можуть виникати лише в разі реалізації механізму спільного впровадження.

Поетапна реалізація механізму спільного впровадження, згідно зі ст. 6 Кіотського протоколу, є досить складною процедурою і потребує детального аналізу, що буде зроблено у майбутніх дослідженнях.

Література

1. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997 // Веб-сайт ООН: http://www.un.org/russian/documen/convents/kyoto.pdf

2. *Гелетуха Г. Г., Коньшин Е. В.* Киотский протокол и дополнительные инвестиции в енергосбережение // Энергетика и рынок +. — 2007. — № 4. — С. 36—41.

3. Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09.05.1992 // http://www.un.org/russian/documen/convents/climate.pdf

4. Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції ООН про зміну клімату» від 29.10.1996 за № 435/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 10.12.1996. — 1996. — № 50. — Ст. 277.

5. Закон України «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату» від 04.02.2004 за № 1430-IV // Відомості Верховної Ради України від 07.05.2004. — 2004. — № 19. — Ст. 261.

6. Kyoto Protocol. Fair targets and flexible ways of meeting them // United Nations Framework Convention on Climate Change: http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003. — 2003. — № 18. — Ст. 144.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2008.

О. А. Рассомахіна,
старший викладач кафедри цивільного та трудового права,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ, ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ТА ГУДВІЛУ ЯК АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена розгляду питання про поняття гудвілу та ділової репутації, визначенню їх ознак і співвідношення. У роботі визначаються підстави віднесення торговельної марки до нематеріальних активів, а також місце ділової репутації та гудвілу в системі нематеріальних активів підприємства за законодавством України і міжнародними стандартами.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, ділова репутація, гудвіл, торговельна марка, бренд, нематеріальний актив, бухгалтерський облік, податковий облік, продаж і злиття підприємств, право на недоторканність ділової репутації, недобросовісна конкуренція, неправомірне використання ділової репутації.

Нині ні для кого не є секретом, що використання об'єктів промислової власності, торговельних марок зокрема, у господарському обігу сприяє набуттю ділової репутації суб'єктами господарювання на певному ринку товарів та/або послуг. Світова практика показує, що у судових і позасудових спорах, податкових суперечках, договорах купівлі-продажу часто необхідно точно визначити вартість гудвілу, позитивне значення якого засвідчує чималі витрати суб'єкта господарювання на розвиток своєї діяльності [1], тож це може бути необхідним елементом для встановлення складу відповідного правопорушення чи визначення ціни підприємства. Так, у Великій Британії для встановлення складу такого правопорушення у сфері конкуренції як введення в оману (passing-off) [2] необхідно довести наявність у суб'єкта гуд-

© О. А. Рассомахіна, 2008